

Pionertid for sygeplejen

Fra vågekoner og Skt. Joseph-søstre til professionelle sygeplejersker i Vestkystens Klondyke-agtige nye by Esbjerg

Aja Høj-Nielsen: Sygeplejersker i en provins. Træk af sygeplejens historie og professionalisering i Esbjerg i årene 1890–1925. Ill. Udg. og forhandl.: Dansk Sygeplejeråd 1999, s. 223. 188 kr., medlemmer 137 kr., stud. 117 kr.

Af Marianne Sand Schnell

I anledning af sit 100 års jubilæum har Dansk Sygeplejeråd udgivet *Sygeplejersker i en provins* i serien Sygeplejehistoriske småskrifter. Små og små - det er en temmelig tætskrevet bog på 223 sider, fyldt med oplysninger, billedmateriale, litteraturlister og personregistre. Tidsrammen i bogen er årene 1890–1925 med enkelte relevante afstikkere op og ned i tid.

Stedet er først og fremmest de omliggende småkommuner (inkl. Nordby, Fanø) omkring den begyndende by Esbjerg, som først i 1894

blev en selvstændig sognekommune. Da blev også det lille epidemisygehus opført, og menighedsplejen kom godt i gang med to diakonisser.

Tidsramme og sted er interessante og godt valgt, og vi føres med stor grundighed på kryds og tværs igennem perioden for Esbjerg bys begyndelse og de mange sygeplejemæssige tiltag i det fattige, forblæste område med den hårdtarbejdende befolkning på land og hav.

Forfatteren beskriver en brydnings- og samlings- og samlingstid for sygeplejen i og omkring Esbjerg. Byen var ny, sygeplejen var ny, og de skulle begge finde deres egne ben. Forfatteren inddeler sine omfattende undersøgelser og dermed bogen i tre dele, og den første drejer sig om forudsætningerne: Hvad er det for en verden hjemme og ude, sygeplejen havde som baggrund. Hele dette afsnit fremtræder som en historisk og lokal

”data-bombe”. Det er veldokumenteret, hvor dataene kommer fra, men det er lige før overblikket (mit) tabes ved almindelig læsning.

Jeg er i hver fald glad for, at jeg med nogen lethed for mit indre blik kunne hoppe fra Jerne til Bryndum, Guldager og Boldesager. Oplysningerne anvendes dog hele vejen gennem bogen, så man til sidst føler sig hjemme igen i Esbjerg og omegn. Det ville have været en fordel, hvis forfatteren havde uddybet de sygdomskategorier, der prægede befolkningen, og som sygeplejerne kom til at varetage plejen omkring. Ganske vist var den ringe hygiejne og de dermed følgende epidemier en stor svøbe, men i min egen tid som sygeplejerske i Esbjerg var bl.a. arbejdsskaderne fra havn og hav af en meget vanskelig plejemæssig karakter. I anden del anvender forfatteren tværsnitsår til at beskrive forløbet.

(1890, 1897, 1901, 1906, 1911, 1916, 1921, 1925.) Det er et klogt valg, som gør læsningen og oversigten interessant. I hvert tværsnit skete der nye ting, ikke nødvendigvis fremskridt - f.eks. fremtræder 1906 som sygehusets værste år. Dog viser tværnittene en langsom fremadskridende strukturering og professionalisering af sygeplejen.

17 stillingsbetegnelser

Endvidere registreres i årene 537 personer, der alle har haft sygepleje som erhverv. Der var 17 forskellige stillingsbetegnelser! Disse registreringer og beskrivelsen af tværnsnit-årene samles i et interessant sammendrag i kapitel 7. Bl.a. viser det, at Esbjerg i 1890 havde 4.111 borgere og to sygeplejersker og i 1925: 23.042 borgere og 110 sygeplejersker. Sammenfatningen ser også på det interessante forhold mellem det voldsomt stigende antal sygeplejeelever og vågekornernes erhvervsskifte til privatsygeplejersker.

Det beskrives, hvordan der ved dygtige ledere og daglige slidere arbejde efterhånden kommer facon på sygeplejen. Slidere var de alle, men særlig fremhæves diakonissernes betydning i hjemmeplejen og Skt. Joseph-søstrenes betydning for fremskaffelse af hospitals- og sanatoriesengepladser. De lokale lægers opbakning og entusiasme fremhæves hele bogen igennem. Forfatterens dybdeborende arbejde, grundighed og glæde over at fortælle om sit fag og dets dygtige udøvere mærkes.

Fremmedartet gruppe

I anden del var det hændelser i bestemte år, der var fokus, i tredje del når vi ind til de enkelte gruppers og personers liv og virke. De enkelte sygeplejerskers personlige og faglige liv bliver sat i relief til udviklingen af de enkelte sygeplejeforeninger

frem til diskussionen omkring dannelsen af Esbjergs hjemmesygepleje i 1921. Diakonisserne stod stærkt her, og færdiggørelsen af kvindernes hus i 1923 har været et vældigt aktiv for hjemmesygeplejen.

Skt. Joseph-søstre vies et særligt kapitel. Søstre fik lidt ad bagdøren betydning for hospitals- og sanatoriesygeplejen i byen. Årsagen hertil var dels byrådets langsomhed og ringe villighed, dels læge Brinch's engagement og optagethed af de syges ve og vel.

Søstre fik et langt virke i Esbjerg. Talsmæssigt var søstre en dominerende gruppe inden for hospitalssygeplejen, en lidt fremmedartet gruppe af få til en vestjysk fiskerby, og lidt avispolemik var der da også. Dog, Skt. Joseph-søstre beskrives som vellidte for deres faglige dygtighed, bl.a. som ledere, for deres engagement, og de virkede gennem deres gode eksempel, men i øvrigt dannede de også deres egen enklave.

Bogen beskriver mange enklaver: sygehus-sygeplejersker, foreningssygeplejersker og forskellige søsterorganisationer. Der fortælles, at der ikke var megen kontakt mellem grupperne. Skal man tale om et skisma grupperne imellem, fremgår det, at det var mellem hjemmesygeplejerskerne og hospitalssygeplejerskerne. Det kan undre én - så stor var byen jo heller ikke. Sanatoriesygeplejerskerne, der havde deres virke på Spangsbjerg Sanatorium og sanatoriet i Hjerting, beskrives som yderst isolerede og med hyppige stillingsskift.

Aja Høy-Nielsen fremhæver specielt og med megen ros en af sine forgængere på sygehuset i Esbjerg, en institution med et eget indre, disciplineret liv.

Det var en gave at få ansat oversygeplejerske Karen Johanne Niels-

en (1910 - 1925). Hendes virke i Esbjerg og viden om kan ikke vurderes højt nok og beskrives i flere afsnit. Den rette person på det rette sted til den rette tid. Esbjerg var ikke bare en lille idyl ved havet. Det var også en urolig by, Klondykeagtig. Det har krævet pionerer at få sat skik på tingene, og som sådan beskrives Frk. Nielsen - som én, der bevæger verden. Det sker her i udviklingen af sygeplejesagen.

Venlige og opofrende

Det er meget interessant at læse om sygeplejerskerne enkeltvis og som stand, og man føler, at man får god besked. Billedmaterialet bogen igennem gør personer, steder og begivenheder nærværende og levende. Sygeplejerskerne beskrives som venlige, arbejdsomme og opofrende; dette begrundes i vidnesbyrd og de eftertragtede anbefalinger. Kun to sygeplejersker omtales som uvenlige og ligefrem frygtede af patienter og personale.

Forfatteren ønsker at få plejere af alle arter til at træde frem og blive synlige, så vi mærker, at de har været der. Når jeg under læsningen også tænkte på mit eget arbejde som sygeplejerske i Esbjerg i 1960'erne, synes jeg, at det mål er nået. Beskrivelsen af sygeplejen og professionaliseringen er foretaget i overensstemmelse med de definitioner, forfatteren har valgt at arbejde ud fra.

Sygeplejegruppen følger samfundets gang og lovgivning og omvendt. Aja Høy-Nielsen illustrerer dette gennem alle de røde tråde og grundige optegnelser, hun trækker ind over den valgte historiske periode.

*Marianne Sand Schnell er sygeplejelærer og har suppleringsuddannelsen *Køn, Kommunikation og Kultur*.*